

Beslut

Datum 2025-03-12

Dnr 2024:9778

Sida **1 (19)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av den anpassade grundskolans
undervisning om kunskapsområdet sexualitet, samtycke
och relationer vid Stenbergaskolan anpassad grundskola i
Söderhamns kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Stenbergaskolan anpassad grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Stenbergaskolan anpassad grundskola den 28 januari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Sylvia Lindqvist och Carl Bexell.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Stenbergaskolan anpassad grundskola i Söderhamns kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i **hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Stenbergaskolan anpassad grundskola i Söderhamns kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn i **hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet återkommer kontinuerligt under alla årskurser på högstadiet samt är aktuell och fördjupad.

Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att lärarna arbetar med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i olika årskurser och ämnen. Det framgår också att lärarna arbetar utifrån en plan med olika arbetsområden som bland annat rör människokroppen och sexualitet, samtycke och relationer och som är baserad på läroplanen. Exempelvis står i planen att lärarna under årskurs 7–9 ska ta upp möjliga orsaker till och konsekvenser av sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck. Såväl elever som lärare och rektorn uppger i intervjuer att lärarna arbetar varje vecka med eleverna utifrån kunskapsområdet. Arbetet är schemalagt och föranleder enligt lärarna många samtal och frågor från eleverna, bland annat kring aktuella händelser och begrepp. Enligt lärarna har eleverna ofta med sig frågor som lärarna får ta upp i undervisningen.

Av intervjuer med lärarna framgår att de arbetar med både repetition och fördjupning i undervisningen om kunskapsområdet. Lärarna beskriver att de bland annat brukar tydliggöra för eleverna vad de har lärt sig efter att ha arbetat en period med ett område jämfört med vad de kunde innan. Läraren refererar till vad de arbetat med tidigare vilket ger eleverna repetition av tidigare moment samtidigt som det blir tydligt hur de under undervisningens gång fördjupat sina kunskaper. Lärarna berättar att eleverna bland annat arbetar med hemsidor och en digital applikation som ger möjlighet till fördjupning utifrån att eleverna kan välja tema och nivå inom kunskapsområdet.

Enligt lärarna bidrar en extern pedagog från kulturskolan till att bredda undervisningen inom kunskapsområdet genom att ta upp könsroller, kärlek och relationer. Exempelvis arbetar eleverna med värderingsövningar samt går på en del teaterföreställningar som handlar om relationer. Dessa för- och efterbehandlas av eleverna tillsammans med sina lärare. Vidare talar en studie- och yrkesvägledare med eleverna om bland annat yrken och könsroller.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen och undervisningen är samordnad

Granskningen visar att det finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av intervjuer med lärarna och rektorn framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs i olika ämnen och att lärarna samarbetar på ett strukturerat sätt med varandra. Lärarna samplanerar undervisningen i samhälls- och naturorienterande ämnen, svenska, bild och hem- och konsumentkunskap, exempelvis utifrån olika begrepp som rör kunskapsområdet. Lärarna samtalar med varandra och skapar en samsyn om olika begrepps innebörd. Lärarna kopplar begreppen till undervisningen i olika ämnen så att eleverna får möta olika perspektiv.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att eleverna genom undervisningen i olika ämnen får kunskaper om exempelvis kroppen, puberteten, reproduktion och graviditet, identitet, sexualitet, preventivmedel, sexuellt överförbara sjukdomar, samt ord och begrepp. Av intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen innehåller olika arbetsområden och uppgifter inom kunskapsområdet. Ord och begrepp kommer exempelvis upp utifrån en värdegrundsblomma, där olika blad står för olika begrepp som eleverna får möta i undervisningen. Eleverna berättar att de bland annat har arbetat med känslor, till exempel kärlek och upphetsning, samt pratat om heder. Lärarna berättar att de till exempel i ämnet idrott och hälsa pratar om kroppsideal.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att undervisningen innehåller arbetsuppgifter där eleverna får öva på att ta ställning i olika frågor. Lärarna berättar i intervju att de börjar i det lilla med att träna eleverna på att göra olika

enkla val inom undervisningen. Vidare låter de eleverna göra demokratiska val där de medvetandegörs om bland annat majoritetsbeslut. Eleverna förbereds också på att göra väl underbyggda val inför gymnasiet, till stor del med hjälp av studie- och yrkesvägledare. I undervisningen talar de om stereotyper, om jämställdhet i hemmet och att de även där har ett val. Rektorn berättar att eleverna i hem- och konsumentkunskap bland annat får göra en kartläggning av vem som utför olika arbetsuppgifter i hemmet och utifrån det diskutera hur man kan göra val kring arbetsfördelningen. Lärarna berättar att de i ämnet slöjd samtalar med eleverna om vilka könsnormer som finns i samband med val av hantverk, material och färg. Vidare medvetandegörs eleverna om att de har ett val att välja källa och att allt de läser på exempelvis sociala medier inte behöver vara sant.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av intervjuer med lärarna framkommer att undervisningen innehåller arbetsuppgifter där eleverna får öva på att leva sig in i och förstå andra människors situation. Enligt lärarna är det ett kollektivt ansvar att lärare i alla ämnen bidrar till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. Exempelvis har de arbetat med barnkonventionen, de mänskliga rättigheterna och FN. De har också arbetat med begreppet diskriminering och de olika diskrimineringsgrunderna. Lärarna berättar att de i undervisningen tar upp hur man är som lagspelare, vinnare, förlorare och hur det är att vara vänner. Vidare samtalar lärare och elever om vad man kan säga till en vän respektive någon som inte är ens vän. De pratar mycket om respekt gentemot varandra. Eleverna uppger bland annat att de i undervisningen berört alla människors lika värde, vänskap och kärlek och att man kan vara kär i både flickor och pojkar. Eleverna berättar vidare att de har pratat mycket om samtycke. Lärarna ger som exempel att eleverna får göra gränsdragningsövningar där de lär sig att säga nej vid fysisk beröring. Eleverna har också fått göra värderingsövningar där de utifrån olika påståenden som rör kunskapsområdet skulle ställa sig i det hörn eller på en linje som representerade deras egen personliga åsikt.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att lärarna arbetar med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om manligt och kvinnligt, och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Lärarna berättar att eleverna exempelvis i samhällsorienterande ämnen samt med studie- och yrkesvägledare talar om manligt och kvinnligt i samband med yrken och yrkesroller. Lärarna tar även upp frågan om mäns och kvinnors villkor ur ett historiskt perspektiv, något som de även arbetat med tillsammans med en pedagog från kulturskolan. I

ämnena hem- och konsumentkunskap och slöjd tar de ur ett historiskt perspektiv upp kvinnors och mäns roller i hemmet och varför det ser ut som det gör idag. I ämnet slöjd tar de exempelvis upp att kvinnans plats tidigare var i hemmet, och att eftersom både kvinnor och män nu yrkesarbetar behöver det bli mer jämställt i hemmet. Inom ämnet idrott och hälsa möter eleverna områden som berör manligt och kvinnligt i samband med styrka och varför en del idrotter passar vissa kroppar bättre än andra.

Eleverna berättar att de har pratat om heder i undervisningen och enligt lärarna kommer frågor som gäller hedersrelaterat våld och förtryck upp på olika sätt i olika ämnen. En lärare berättar att även här ger hen ett historiskt perspektiv och tar upp att mannen förr hade makt i hemmet i Sverige. Vidare pratar lärarna om olikheter i världen, om olika kulturer, och att flickor inte får gå i skolan i vissa länder och förväntas vara kvar i hemmet. I undervisningen i svenska har eleverna läst och diskuterat en bok som handlar om hederskultur och pratat om hur man kan stötta ungdomar som lever under hedersrelaterat förtryck.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av intervju med eleverna framgår att de i undervisningen arbetat med hur personer av olika kön kan framställas i reklambilder. Lärarna beskriver att i hem- och konsumentkunskap ingår källkritik samt att skilja på reklam och information. Lärarna uppger att de också pratar om hur manligt och kvinnligt framställs i sociala medier. I ämnet idrott och hälsa samt i samhälls- och naturorienterande ämnen talar de om kroppsideal. I ämnet bild har eleverna enligt lärarna fått göra bildanalyser utifrån manligt och kvinnligt och i ämnet historia har de pratat om bland annat hur exempelvis manligt och kvinnligt framställdes på tavlor förr i tiden. Rektorn berättar att det dessutom finns lärare som är skickliga på att fånga frågor och samtal i stunden och som kan prata öppet om begrepp som exempelvis pornografi med eleverna.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är elevaktiva, verklighetsnära och relevanta

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är relevanta och ger eleverna möjlighet till att utveckla sina kunskaper utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov. I undervisningen används flera alternativa kommunikationsverktyg för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att eleverna får arbeta utifrån böcker, dilemmafrågor, filmer, diskussioner, samt en digital app. Enligt skolans planeringsdokument för kunskapsområdet använder lärarna varierade arbetssätt, exempelvis genom att läsa högt, repetera, samt förklara på olika sätt. Lärarna kan även använda drama eller rollspel med påföljande diskussion som ett inslag i undervisningen.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön framkommer att elevernas lärmiljö är tillgänglig och utformad för att möta elevernas behov i lärandet. Elevernas hemklassrum är möblerat så att eleverna kan arbeta både tillsammans och enskilt. I rummet finns tillgång till hjälpmedel såsom tidur, hörselkåpor och bildstöd. Undervisning i idrott och hälsa, slöjd och hem- och konsumentkunskap ges i lokaler som är avsedda för dessa ämnen. Eleverna har tillgång till en pedagogisk assistent och en elevassistent som kan hjälpa eleverna i undervisningen, bland annat genom att ställa stöttande frågor. Assistenterna kan även höra och se vad som händer i elevernas skolmiljö och om något behöver redas ut eller diskuteras. Det är ofta assistenterna som får de flesta vardagsfrågorna från eleverna och lärarna får mycket information om vad eleverna frågar om via dem.

Av såväl dokument som begärts in från huvudmannen som av intervjuer framgår att eleverna får lära sig att använda ord, begrepp och symboler som handlar om kunskapsområdet. Varje vecka får eleverna samtala med lärarna om ett begrepp från en värdegrundsblomma, vars kronblad innehåller begrepp som ärlighet, respekt, jämställdhet, självkontroll, tålamod, samarbete, ansvar, välbefinnande och självtillit. Dessutom går lärarna igenom olika ord och begrepp som kommer in

genom elevernas frågor samt genom det löpande arbetet i olika ämnen, exempelvis utifrån en bok eller en app. Lärarna kan även låta eleverna arbeta med begrepp utifrån kort med en påbörjad mening, som eleverna ska komplettera.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att det finns strategier och arbetssätt som sätter ramar för att få med sig eleverna och främja en god samvaro och trygghet i undervisningsmiljön.

Enligt rektorn råder det ett klimat i klassrummet som ger eleverna goda möjligheter att prata om frågor som rör kunskapsområdet. Lärarna uppger att de markerar för eleverna att de kan ställa frågor och uttrycka åsikter i samband med undervisning i kunskapsområdet. De har ett bemötande som gör att alla elever ska våga tala och ser till att eleverna i samband med det inte utsätts för en kränkande situation. Både elever och lärare uppger att lärarna genom att lyfta vissa elever och bromsa andra ser till att alla oavsett könstillhörighet får talutrymme. Eleverna berättar att de tycker det kan vara pinsamt att tala om kunskapsområdet, men att stämningen är god och läraren är trygg med att prata om kunskapsområdets olika delar. Genom de samtal och diskussioner som äger rum i olika ämnen, exempelvis om olika religioner inom samhällsorienterande ämnen, får eleverna enligt lärarna möjlighet till att reflektera över frågor som inte alltid har ett givet svar.

Det finns tydliga förhållningssätt och strukturer för att främja ömsesidig respekt

Granskningen visar att det finns förhållningssätt i klassrummet för att en ömsesidig respekt i gruppen ska råda.

Lärarna uppger i intervju att de i början av läsåret tar fram klassrumsregler samt att det finns regler för hur man ska vara på skolan. Exempelvis betonas för eleverna att det som sägs stannar i rummet när de arbetar med kunskapsområdet och att ingen får fälla kommentarer om vad andra talar om. Vidare nämner lärarna att alla ska ha respekt för varandra. Alla har rätt till talan och eleverna ska våga ställa en fråga på olika sätt. Lärarna tar upp att vi i Sverige har yttrandefrihet, men att man ändå inte får uttrycka sig så att någon blir ledsen. Enligt lärarna tar de dagligen upp i klassen hur man är mot varandra. Lärarna berättar att eleverna på väg till eller under en lektion i idrott och hälsa eller slöjd kan råka ut för incidenter som lärarna behöver prata om med eleverna. Det finns en kommunikation mellan lärarna och en samsyn om hur sådana incidenter ska hanteras. Lärarna berättar vidare att de samarbetar om värdegrundsblomman

och modellerar undervisningen utifrån den situation som råder för dagen. De kan exempelvis dramatisera och därigenom få eleverna att se sin egen del i en konflikt.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna är delaktiga i såväl planering, genomförande som utvärdering av undervisningen.

Av intervju med lärarna framkommer att lärarna låter eleverna välja arbetsinnehåll och arbetssätt inom undervisningen. Lärarna uppger att de frågar eleverna hur de lär sig bäst och hur de vill presentera olika delar. Läraren tydliggör för eleverna vilka moment som ska tas upp och eleverna får komma med förslag på hur de kan arbeta för att lära på bästa sätt och hur de kan redovisa det. I intervju berättar eleverna att de även har en låda, i vilken de kan lägga lappar med frågor och funderingar som de vill ta upp och som läraren sedan utgår från i undervisningen.

Lärarna berättar att de arbetar med eleverna utifrån vad eleven vet, önskar lära och har lärt sig. Vid uppstart av ett område kan lärarna till exempel samla upp på tavlan vad eleverna kan om ämnet. Senare synliggör läraren för eleverna vad de kunde då de började med kunskapsområdet och vad de kan då de kommit en bit på väg. Därigenom kan eleverna enligt lärarna se sin progression i lärandet.

Såväl lärare som elever berättar att eleverna ofta får visa med tumme upp, ner och i mitten vad de tycker om undervisningen. Lärarna berättar i intervju att de brukar fråga hur eleverna har upplevt lektionen, varför något har varit bra och om något kunde ha gjorts på något annat sätt. I slutet av veckan får eleverna enligt lärarna och rektorn utvärdera hur det har gått att arbeta i olika ämnen under veckan. Eleverna får även skriva en text där de sammanfattar och reflekterar över vad de har lärt sig. Alla texter som eleverna skriver sammanställs i en bok som de får ta med sig hem i slutet av terminen.

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och innehållet anpassas utifrån gruppens behov

Granskningen visar att lärarna fångar upp det eleverna är intresserade av kopplat till kunskapsområdet genom att vara inlyssnande för elevernas frågor. Därutöver planerar lärarna undervisningen utifrån sådant som sker såväl i undervisningsmiljön som i elevernas vardag, exempelvis konflikter eller händelser på sociala medier. Lärarna uppger att de varje morgon har samling i klassen för att fånga upp frågor som är aktuella för eleverna. Det kan handla om relationer, ålderskillnader, abort eller hur gammal man kan vara när man blir gravid. Lärarna berättar att de tittar på nyheter och pratar om dem. De pratar även om vad som händer på sociala medier och arbetar med källkritik utifrån

nätet. Bilder som kan spridas på sociala medier kan föranleda en diskussion om vad man kan och inte kan skicka digitalt. Lärarna berättar vidare att de tar upp saker som händer i skolan med eleverna. Det finns en kommunikation mellan elevernas olika lärare om saker som har hänt så de kan ta upp det ur olika vinklar. Eleverna berättar att de i undervisningen även kan ta upp frågor utifrån den app som de arbetar med vilket i sin tur kan föranleda andra frågor som tas upp i klassen.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn säkerställer att kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen

Granskningen visar att rektorn är medveten om att kunskapsområdet återkommer löpande i alla årskurser på högstadiet.

Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att det finns en tydlig pedagogisk plan för hur lärarna ska arbeta med sexualitet, samtycke och relationer i undervisningen. Även skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling ger, enligt rektorn, en riktning om hur de på skolan ska arbeta utifrån kunskapsområdet, exempelvis med likabehandling, respekt och trygghet. Av intervju med rektorn framgår att hen ser till att sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck ingår i ämnesundervisningen. På arbetsplatsträffar och på möten i arbetslag säkerställer rektorn att arbetet behandlas kontinuerligt. Rektorn uppger i intervju att hen även är med och leder arbetet med pedagogiska planeringar och följer upp dem enskilt med varje lärare i samband med medarbetarsamtal.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger förutsättningar till att undervisningen inom kunskapsområdet samordnas i olika ämnen

Granskningen visar att det finns en samordning mellan olika ämnen i undervisningen gällande kunskapsområdet. Skolans övergripande planering för kunskapsområdet utgår såväl från läroplanens inledande delar som det centrala innehållet i olika ämnen.

Av intervju med rektorn framgår att lärarna samordnar undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer, under planerings- och konferenstid, exempelvis när lärarna arbetar med pedagogiska strategier. Av intervju med lärare framgår att lärarna i flertalet av elevernas ämnen tillhör samma arbetslag och vid behov kan rektorn även be lärare från andra arbetslag delta på möten för att utbyta information och samordna undervisningen om kunskapsområdet. Enligt lärarna har de även löpande samtal med kollegor om hur olika moment och begrepp kan tas upp i olika ämnen och därigenom ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Rektorn uppger att det finns tid avsatt för planering och konferens, samt studiedagar där lärarna arbetar med att integrera kunskapsområdet i olika ämnen. Rektorn berättar att hen styr innehållet i studiedagarna. Rektorn har även sett till att kunskapsområdet kommer in löpande i elevernas undervisning. Enligt lärarna får de tid för samplanering så de ska kunna diskutera dessa och andra frågor. Genom att ta del av lärarnas pedagogiska planering enligt läroplanen samt genom medarbetarsamtal och löpande samtal säkerställer rektorn att undervisningen behandlar kunskapsområdets alla delar såväl utifrån läroplanens inledande delar som utifrån det centrala innehållet i olika ämnen.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger möjligheter till kompetensutveckling

Granskningen visar att de flesta lärare har fått kompetensutveckling inom kunskapsområdet, främst i samband med att de nya skrivningarna infördes i läroplanen.

Rektorn uppger i intervju att hen stämmer av lärarnas behov av kompetensutveckling gällande kunskapsområdet via medarbetarsamtal samt genom det kollegiala lärandet. Lärarna uppger att de fick kompetensutveckling inom kunskapsområdet då de nya skrivningarna infördes i läroplanen 2022. En lärare som inte har fått denna har uppmanats av rektorn att ta del av den kompetensutveckling om kunskapsområdet som finns på Skolverkets hemsida. Lärarna berättar att de kan få kompetensutveckling vid behov. En lärare berättar att de året innan fick en digital föreläsning inom kunskapsområdet där det gavs

tips på hur man kan arbeta med kunskapsområdet på lektionerna. Läraren uppger att alla lärare på skolan även ska få fortbildning från polisen om vad barn och unga kan utsättas för via sociala medier. Lärarna uppger att de även delger varandra kompetens genom arbetslaget eller digitalt. Enligt rektorn är förutsättningarna för detta relativt goda och ges genom schemaläggning.

Lärarna uppger att de får det stöd de behöver från rektorn för att kunna bedriva undervisning inom kunskapsområdet. Rektorn berättar att de genom hen får ett bollplank kring hur de ska tänka, men också stöd och förväntningar.

Skolinspektionen har inte identifierat några utvecklingsområden inom de granskade områdena. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sylvia Lindqvist. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Carl Bexell och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹¹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

²¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgr22, avsnitt 3. Kursplaner.